

Dwingeloo, Batinghe
(Gemeente Westerveld, Dr.)

Een Archeologisch en
Cultuurhistorisch Bureauonderzoek

Steekproefrapport 2015-01/06

Dwingeloo, Batinghe
(Gemeente Westerveld, Dr.)
Een Archeologisch en Cultuurhistorisch
Bureauonderzoek

Een onderzoek in opdracht van
de heer G. Snijders

Steekproefrapport 2015-01/06 definitieve versie
ISSN 1871-269X
auteur: drs. J.M.G. Bongers (fysisch geograaf)
autorisatie: dr. J. Jelsma (senior archeoloog)

De Steekproef bv werkt volgens de Kwaliteitsnorm
Nederlandse Archeologie 3.3

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door de
Steekproef bv, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, Zuidhorn, 20 januari 2015

Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder
bronvermelding.
De Steekproef bv aanvaardt geen
aansprakelijkheid voor eventuele schade
voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of
het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

De Steekproef bv
Archeologisch Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3, 9801 TG Zuidhorn

<i>telefoon</i>	050 - 5779784
<i>fax</i>	050 - 5779786
<i>internet</i>	www.desteekproef.nl
<i>e-mail</i>	info@desteekproef.nl
<i>kvk</i>	02067214

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding.....	1
1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.3 LS01).....	1
1.2 Locatiebeschrijving (KNA 3.3 LS02).....	2
1.3 Betrokken overheid.....	3
2. Bureauonderzoek.....	4
2.1 Bronnen.....	4
2.2 Fysische geografie (KNA 3.3 LS04).....	4
2.3 Archeologie (KNA 3.3 LS04).....	5
2.4 Havezate Batinghe (KNA 3.3 LS04).....	6
2.5 Historische geografie (KNA 3.3 LS03).....	9
2.6 Status Batinghe.....	12
3. Archeologisch verwachtingsmodel en advies.....	14

Gebruikte bronnen

- Appendix: - Archeologische periodes
 - Archeologische kaart

Samenvatting

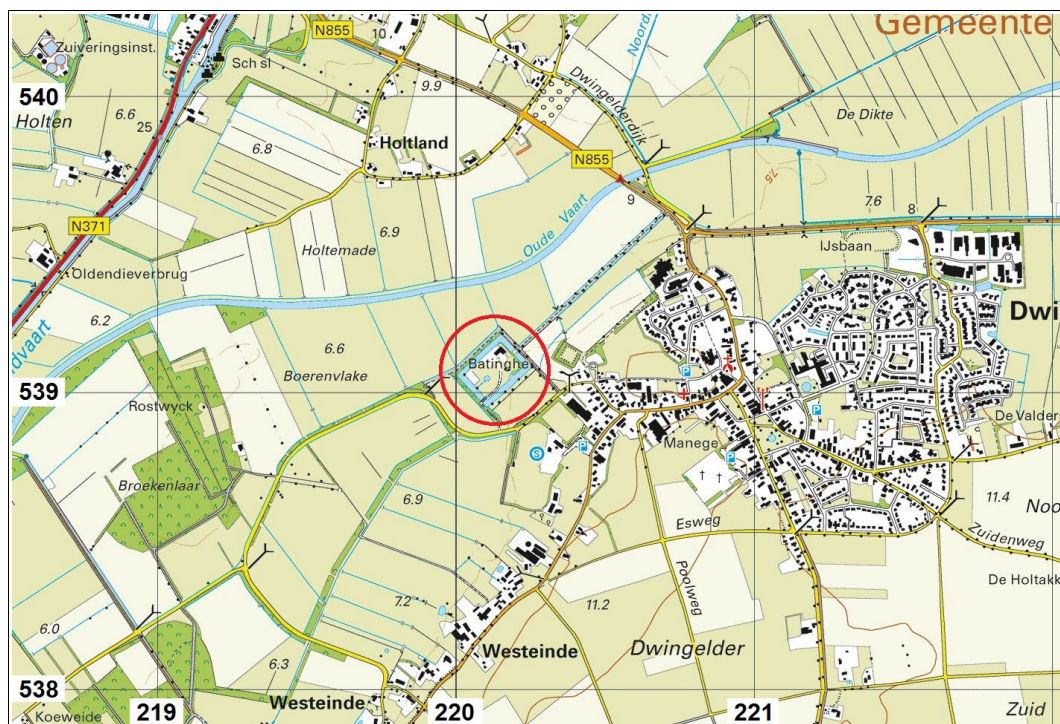
In verband met de geplande bouw van een appartementencomplex en een vrijstaande woning is een archeologisch en cultuurhistorisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het terrein van de voormalige havezate Batinghe te Dwingeloo, gemeente Westerveld, provincie Drenthe. Voor de bouw is een fundering nodig die bestaat uit betonbalken die rusten op schroefpalen. Voor de aanleg hiervan is graafwerk nodig dat een bedreiging betekent voor archeologische resten van Batinghe. Het doel van het bureauonderzoek is om relevante archeologische en cultuurhistorische informatie te verzamelen, om de meest geschikte methode voor archeologisch veldonderzoek te kunnen kiezen. Bij het bureauonderzoek zijn fysische geografische, archeologische en historische bronnen geraadpleegd.

Onderzoeksgebied Batinghe staat op de archeologische monumentenkaart als terrein van archeologische waarde. De vroegste vermelding van Batinghe dateert uit de tweede helft van de veertiende eeuw. De oudste delen van de gracht lijken te dateren uit de eerste helft van de zestiende eeuw. De havezate kreeg haar maximale omvang tijdens de tweede helft van de zeventiende eeuw. Het gebouw telde toen 36 kamers, het had twee bijgebouwen voor onder meer stallen en personeel en rond de havezate lag een grote baroktuin. In 1832 is de havezate afgebroken. Het noordelijke bijgebouw is toen deels blijven staan als boerderij. Dit gebouw staat nu in het monumentenregister van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed als beschermd monument. Bij een archeologische proefopgraving in 1968 werden muurrestanten van de havezate vastgesteld. Het advies is om een gecombineerd geofysisch onderzoek en booronderzoek te laten uitvoeren. Het doel daarvan is onder meer om precies vast te stellen waar resten van de havezate liggen en om te bepalen wat de dikte van de geroerde bovenlaag is van na de sloop van Batinghe.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.3 LS01)

In opdracht van de heer G. Sniijders, is een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het terrein Batinghe te Dwingeloo, gemeente Westerveld, provincie Drenthe (zie Figuur 1). Aanleiding voor het onderzoek is de geplande bouw van tien tot vijftien appartementen en een vrijstaande woning. De beoogde locatie voor het appartementencomplex (oppervlak circa 950-1000 m²) is de plek van de voormalige havezate Batinghe. Het is de bedoeling dat de vrijstaande woning (circa 450 m²) daar oostelijk van komt op de voormalige plek van één van de bijgebouwen van de havezate. Voor de nieuwbouw zijn bodemingrepen nodig die een bedreiging vormen voor de archeologische resten van de havezate. Om deze resten zo min mogelijk aan te tasten wordt ernaar gestreefd om de bodemingrepen te beperken. De gebouwen zullen niet worden onderkelderd. Het bouwblok wordt vooraf met 20 centimeter opgehoogd. Als fundering worden ringbalken gebruikt van 70 centimeter dik die rusten op schroefpalen. De bodem zal door deze balken dus tot 50 centimeter diep verstoord worden. Het doel van dit onderzoek is om vast te stellen welke relevante archeologische en cultuurhistorische informatie er al bekend is over de havezate. Het resultaat van het bureauonderzoek is een archeologisch verwachtingsmodel. Op basis daarvan wordt een voorstel gedaan of en hoe archeologisch veldonderzoek nodig is.

Figuur 1: Dwingeloo, Batinghe: uitsnede van de topografische kaart 1:25.000. Het onderzoeksgebied ligt binnen de rode cirkel. Bron: Topografische Dienst Kadaster, Emmen [2015].

1.2 Locatiebeschrijving (KNA 3.3 LS02)

Er zijn verschillende namen in omloop voor de havezate (zie paragraaf 2.5). In dit rapport is de naam overgenomen zoals die als toponiem op de meest recente versie van de topografische kaart staat (zie Figuur 1). In citaten komen andere schrijfwijzes voor, maar daarmee wordt dezelfde havezate bedoeld.

Batinghe ligt westelijk van Dwingeloo. Als onderzoeksgebied zijn de grenzen aangehouden van het terrein op de archeologische monumentenkaart (zie Paragraaf 2.3). Dit bestaat uit een binnenterrein van 2,0 hectare, een gracht van 1,2 hectare en een smalle zone rondom van 0,8 hectare (zie Figuur 7). Op het binnenterrein staat een boerderij die gebruikt wordt als woning aan de Batingherweg 6 (zie Figuur 2).

Bij de boerderij ligt een zwembad van circa negen bij vier meter (zie Figuur 7). In de tuin ligt een ronde vijver met een doorsnede van circa twaalf meter. In het oostelijke deel van het binnenterrein is vanuit de gracht een verdiepte glooiing gemaakt. De grond die daarbij is vrijgekomen is ter ophoging ernaast gelegd in het kader van de tuinaanleg (waarneming ter plaatse).

Figuur 2: Dwingeloo, Batinghe: foto van de bestaande woning en schuur genomen in noordelijke richting. De foto is gemaakt vanaf de plek waar het hoofdgebouw van de havezate gestaan heeft.

Tabel 1: Dwingeloo, Batinghe: administratieve gegevens

provincie:	Drenthe
gemeente:	Westerveld
plaats:	Dwingeloo
toponiem:	Batinghe
bevoegde overheid:	Gemeente Westerveld, mevrouw M. Nieuwenhuis
opdrachtgever:	de heer G. Snijders
oppervlakte:	4,0 hectare (AMK-terrein Batinghe)
hoogte:	7 meter + NAP
grenscoördinaten:	noord: 220,139 / 539,209 west: 219,983 / 539,057 oost: 220,264 / 539,077 zuid: 220,102 / 538,925
kaartblad:	17A
onderzoeksmeldingsnr:	64788
uitvoeringsperiode:	januari 2015
onderzoeksdiepte:	n.v.t.
fase onderzoek:	bureauonderzoek
status rapport:	definitief
beheer documentatie:	De Steekproef bv, E-depot RCE, Provincie Drenthe, Koninklijke Bibliotheek en DANS

1.3 Betrokken overheid

Voor de goede orde wordt hier de verantwoordelijkheid van elk der betrokken overheidsinstanties weergegeven. Zie paragraaf 2.6 voor de beschrijving van het monument.

1. Gemeente Westerveld is bevoegde overheid voor archeologie en monumenten én moet de omgevingsvergunning verstrekken. Contactpersoon voor monumentenbeleid is dhr. B. Stikfort.

Archeologisch adviseur van de gemeente is mevrouw M. Nieuwenhuis.

2. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) is betrokken omdat het hele terrein, inclusief de mogelijk nog aanwezige ondergrondse resten van de havezate, in de registerbeschrijving van het bovengrondse monument is meegenomen. Daarom is voor ieder bouwactiviteit op het terrein een monumentenvergunning nodig van de RCE. Loket hiervoor is de gemeente (dhr. B. Stikfort), die de vergunning bij de RCE aanvraagt namens de initiatiefnemer.

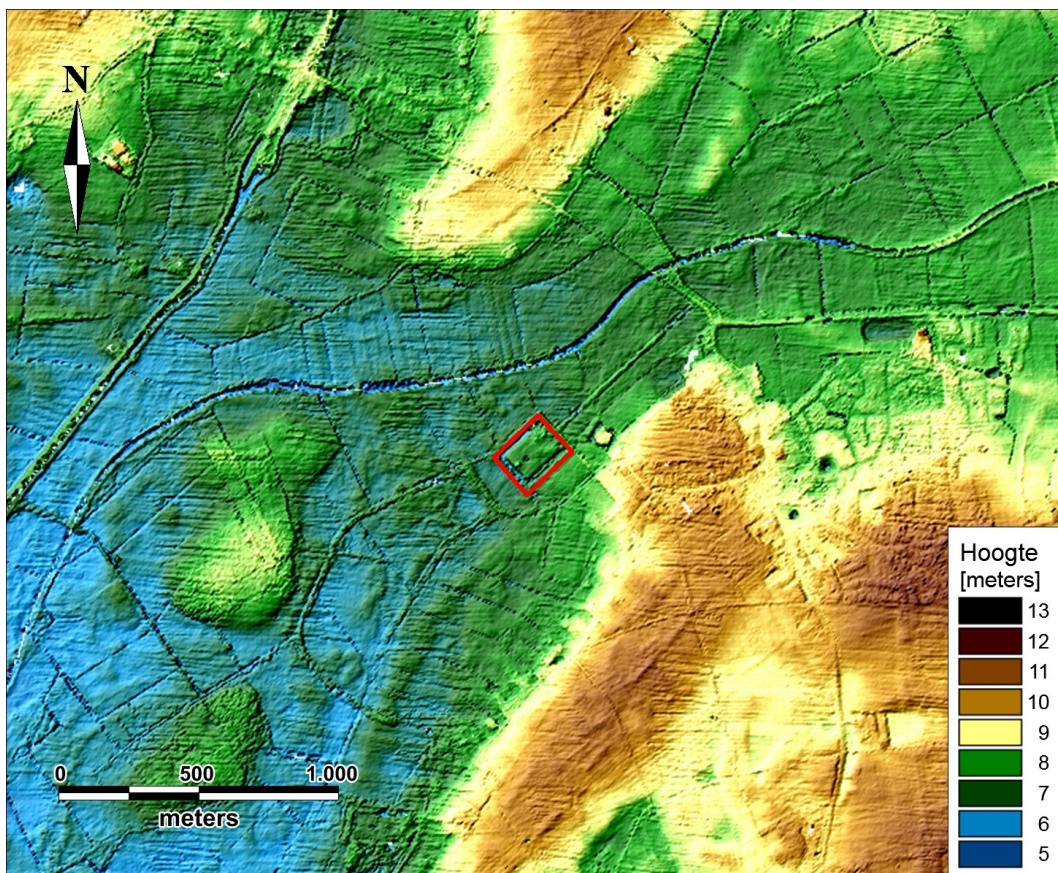
3. De provincie Drenthe heeft geen beleidsbelang bij dit project (mededeling per e-mail van dhr. W. van der Sanden, 12/01/2015).

2. Bureauonderzoek

2.1 Bronnen

De gebruikte bronnen voor dit onderzoek zijn opgenomen aan het einde van dit rapport. Voor de paragraaf over archeologie is ARCHIS geraadpleegd. Dit is het archeologisch registratie- en informatiesysteem van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Deze databank is toegankelijk voor organisaties die werkzaam zijn in de archeologie. Het bevat een GIS-systeem waarmee de archeologische kaart uit de Appendix is gemaakt en waarin ook aardkundige kaarten geraadpleegd kunnen worden. Voor de paragraaf over de historische geografie is onder meer gebruik gemaakt van watwaswaar.nl. Hierop zijn historische kaarten in te zien.

2.2 Fysische geografie (KNA 3.3 LS04)

Figuur 3: Dwingeloo, Batinghe: hoogtekaart gemaakt met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). Het onderzoeksgebied is rood omlijnd.

Dwingeloo ligt op het Drents keileemplateau. Batinghe ligt op de overgang van de hoger gelegen gronden van Dwingeloo naar het dal van de Dwingelerstroom / Oude Vaart (zie Figuur 3). Voor de geomorfologie zijn twee kaarten geraadpleegd die het onderzoeksgebied verschillend karteren. Op het geprinte exemplaar uit 1978 staat

terrein Batinghe als 'grondmorene zwak golvend met dekzand (3L2a)'. Geheel rondom het terrein wordt een 'beekdalbodem zonder veen (2R5)' weergegeven. Op de digitale versie van de geomorfologische kaart via ARCHIS komen drie eenheden voor binnen het onderzoeksgebied. De oostelijke punt staat hierop als 'grondmorene zwak golvend met dekzand (3L2a)'. Het grootste deel is een 'grondmorene met dekzand (2M4)'. Het noordwestelijke deel wordt aangeduid als 'vlakte van sneeuwsmeltwaterafzettingen bedekt met dekzand (2M8)'. Op de bodemkaart staat het hele terrein als 'gooreerdgrond in lemig fijn zand (pZn23)'. Het grondwater heeft een gemiddeld hoogste stand van minder dan 40 centimeter beneden maaiveld en een gemiddeld laagste stand van meer dan 120 centimeter (grondwatertrap V).

2.3 Archeologie (KNA 3.3 LS04)

Tabel 2: Archeologische waarden in de omgeving van Dwingeloo, Batinghe. Voor de ligging zie Appendix Archeologische Kaart. Voor dateringen zie Appendix Archeologische Periodes.

CAA en CMA	RD-coördinaten	Datering	Omschrijving
monumenten			
9057	220,378 / 539,125	middeleeuwen laat B - nieuwe tijd B	havezate Entinge
14407	220,125 / 539,062	middeleeuwen laat B - nieuwe tijd	havezate Batinghe
14423	220,567 / 538,778	bronstijd laat	urnenveld
14463	220,820 / 538,999	middeleeuwen	historische kern esdorp Dwingeloo
waarnemingen			
33719	220,140 / 539,080	middeleeuwen laat B - nieuwe tijd	proefopgraving oktober 1968, stenen fundering
35204	220,900 / 539,100	middeleeuwen vroeg D	penning, Keulen
238109	220,800 / 538,500	bronstijd laat - ijzertijd	urnenveld met aardewerk, crematieresten, kringgreppels
238110	220,800 / 538,500	ijzertijd - nieuwe tijd	6 ontginningsgreppels
238453	220,580 / 538,850	bronstijd laat	urn, bronzen mes, crematieresten, kringgreppel
239718	220,500 / 539,550	ijzertijd	bovenstuk / looper van handmolen van basalt
239727	220,390 / 539,120	nieuwe tijd A	stenen fundering
239733	220,420 / 539,180	middeleeuwen vroeg D nieuwe tijd B	zilveren munt zilveren gesp
426312	220,570 / 539,010	late middeleeuwen	vier schuren, zes roedenbergen, een overig bijgebouw van de Hof van Dwingeloo

Havezate Batinghe staat op de archeologische monumentenkaart als terrein van 'archeologische waarde' (14407, zie Appendix Archeologische Kaart). Op het terrein is in oktober 1968 door J.G.N. Renaud een proefgraving verricht (33719). Hierover staat in het jaarverslag van de toenmalige Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (tegenwoordig RCE): *'In verband met het verzoek tot afvoering van de lijst van beschermde monumenten ten aanzien van het terrein van het voormalige huis Batinghe te Dwingelo werd een door de Gemeente mogelijk gemaakte proefgraving ondernomen. Het resultaat was, dat inderdaad muurwerk werd aangetroffen.'* Navraag bij de RCE leverde per e-mail van 15-01-2015 het volgende antwoord: *'Professor Renaud heeft hier inderdaad in 1968 waarnemingen gedaan, maar deze zijn niet gepubliceerd. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed beschikt niet over documentatie, hooguit enkele foto's.'* Op ons verzoek heeft dhr. J. Stöver van de RCE in het archief naar deze foto's en overige documentatie van dit onderzoek gezocht, maar heeft moeten constateren dat geen documentatie bewaard bleef.

Op circa tweehonderd meter oostelijk van havezate Batinghe heeft ook een havezate gestaan: Entinge (9057, zie Appendix Archeologische Kaart). Hierover staat in ARCHIS: *'Waarschijnlijk werd Entinge in de 15e eeuw gebouwd door Roelof de Vos van Steenwijk. Door Henric van Westerholt werd het huis tussen 1617 en 1630 verbouwd en uitgebreid. In de 17e en 18e eeuw werd het huis vaak niet bewoond en was het dan ook oud en vervallen. In 1728 werden de gebouwen op het terrein, op één bouwhuis na, afgebroken. Het hoofdgebouw bleef nog een tijd bestaan, maar werd tussen 1777 en 1790 ook afgebroken.'*

Op iets grotere afstand liggen eveneens oostelijk van het onderzoeksgebied AMK-terreinen 14423 en 14463. De eerste betreft een urnenveld uit de late bronstijd waar bij onderzoek in de jaren '70 van de 20^e eeuw onder meer urnen, crematieresten en kringgreppels zijn gevonden. De tweede betreft de historische kern van het middeleeuwse dorp Dwingeloo. Daar zijn bij onderzoek in 2011 gebouwen van de middeleeuwse Hof van Dwingeloo gevonden. Voor overige archeologische waarden in de omgeving, zie Tabel 2 en Appendix Archeologische Kaart.

2.4 Havezate Batinghe (KNA 3.3 LS04)

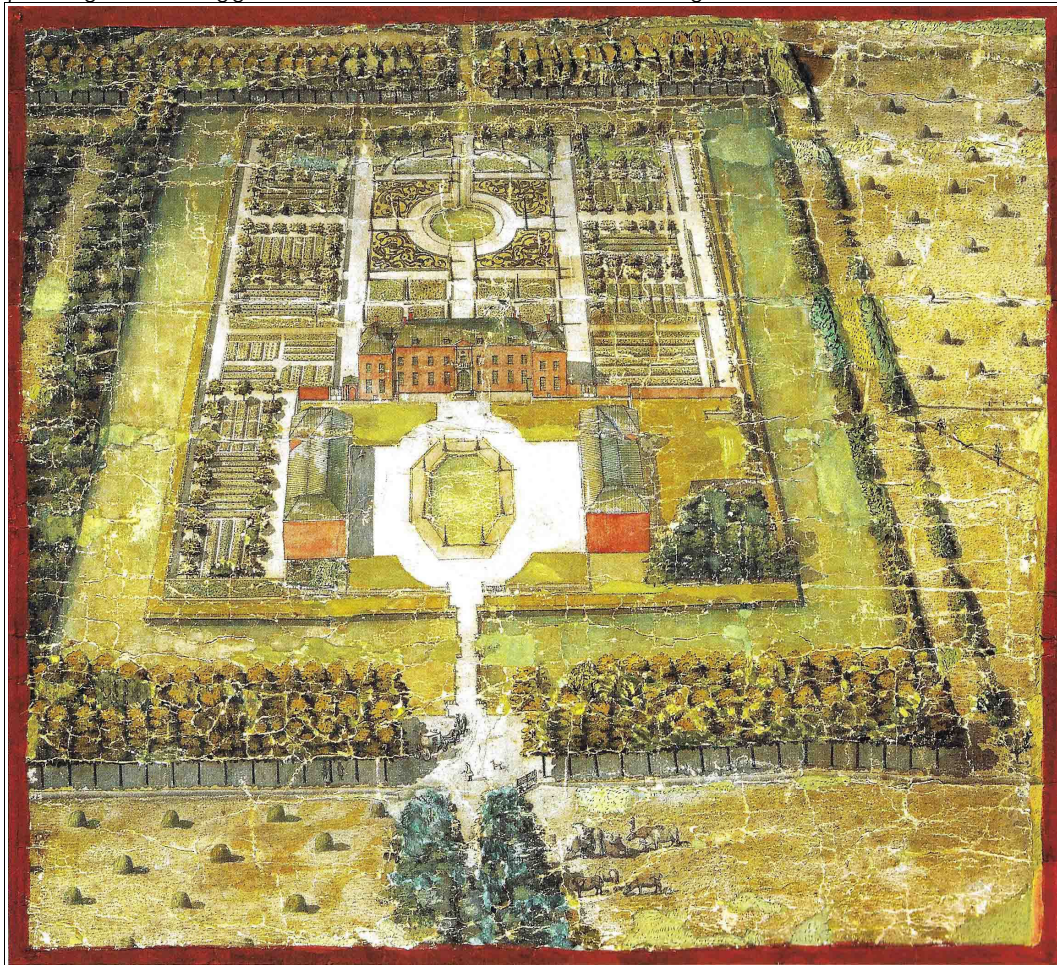
In het boek *'Huizen van Stand, Geschiedenis van de Drentse havezaten en andere herenhuizen en hun bewoners'* wordt de havezate Batinghe behandeld:

'De vroegste vermelding van het adellijk huis Batinge dateert uit de tweede helft van de veertiende eeuw. [...] Het was [...] nog slechts een versterkte middeleeuwse hofstede met een zware, hoge verdedigingstoren, de zogenaamde 'bergvrede', die op een hoek tegen het hoofdgebouw aan was gebouwd.'

In 1509 kocht George Schenck het huis. *'Schenck heeft de middeleeuwse hofstede Batinge veranderd en aanzienlijk versterkt. De wallen, de slotgracht, die het huis waarschijnlijk aan drie kanten omsloot en de ophaalbrug zullen uit deze periode dateren.'* In 1527 plunderden de Geldersen huis Batinghe en staken het huis met zijn bijgebouwen in brand. Schenck herbouwde het huis daarna in oude staat.

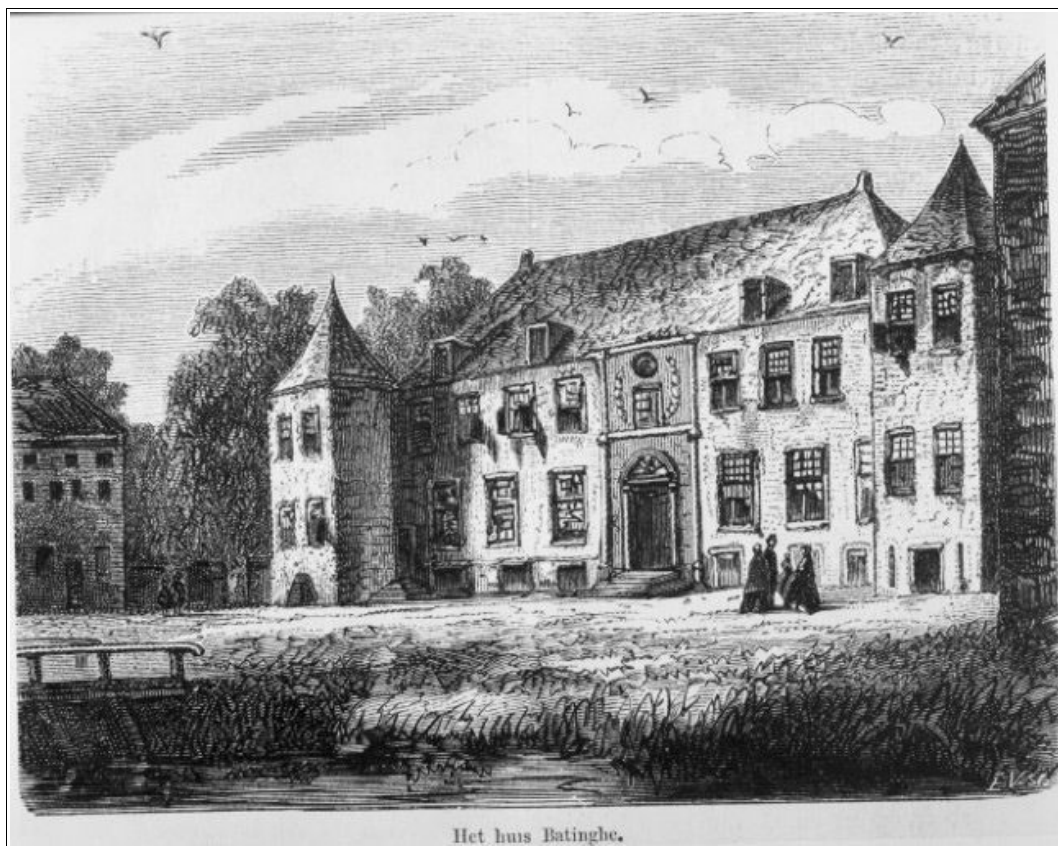
'Rutger van den Boetzelaer [...] gaf [...] opdracht tot een grootscheepse verbouwing. Op een staat van inkomsten en uitgaven van Van de Boetzelaer, uit 1659, schrijft hij over 'grote ende excessieve kosten van nieuwe timmeragien, reparatie ende bouwinge van het huys Batinge'. Hij liet tevens een nieuw bijhuis bouwen, de voorplaats veranderen, de gracht achter het hoofdgebouw dempen en verleggen,

'plantagien' aanleggen en sluisen en sierhekken aanbrengen.'

Figuur 4: Dwingeloo, Batinghe: tekening van de havezate van omstreeks de 18^e eeuw. Het noorden is rechtsonder. Bron: Kaarten van Drenthe 1500-1900.

'Van Pallant liet vanaf 1686 werkzaamheden uitvoeren aan Batinge, waarbij het waarschijnlijk zowel om een verder vernieuwing en verfraaiing van de vorige verbouwing als om een vergroting van het huis ging. [...] Uiteindelijk ontstond dan toch het statige buitenverblijf dat we van afbeeldingen kennen met de iets vooruitspringende zijvleugels, een door pilasters (versierde muurpeilers) geflankeerde entree met brede stoep en frontonbekroning, een met stenen ornamenten rijkelijk versierde voor- en achtergevel en met balkons met opslaande glazen deuren. Na de gehele verbouwing telde Batinge drie verdiepingen, met in totaal 36 kamers op de eerste twee verdiepingen en met een in verscheidene vertrekken ingedeelde zolder. Zowel onder het hoofdgebouw als onder de bijgebouwen (met stallen, schuren personeelsvertrekken en boerenwoningen) bevonden zich ruime en diepe gewelfde kelders. De oude ophaalbrug over de gracht was vervangen door een dam met balustrade. Met de aanleg van de uitgestrekte, in symmetrische stijl ontworpen baroktuin met boomgaarden was men in 1693 nog volop bezig.'

Figuur 5: Dwingeloo, Batinghe: tekeningen van Batinghe van omstreeks de 18^e eeuw.
Bron: <http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>.

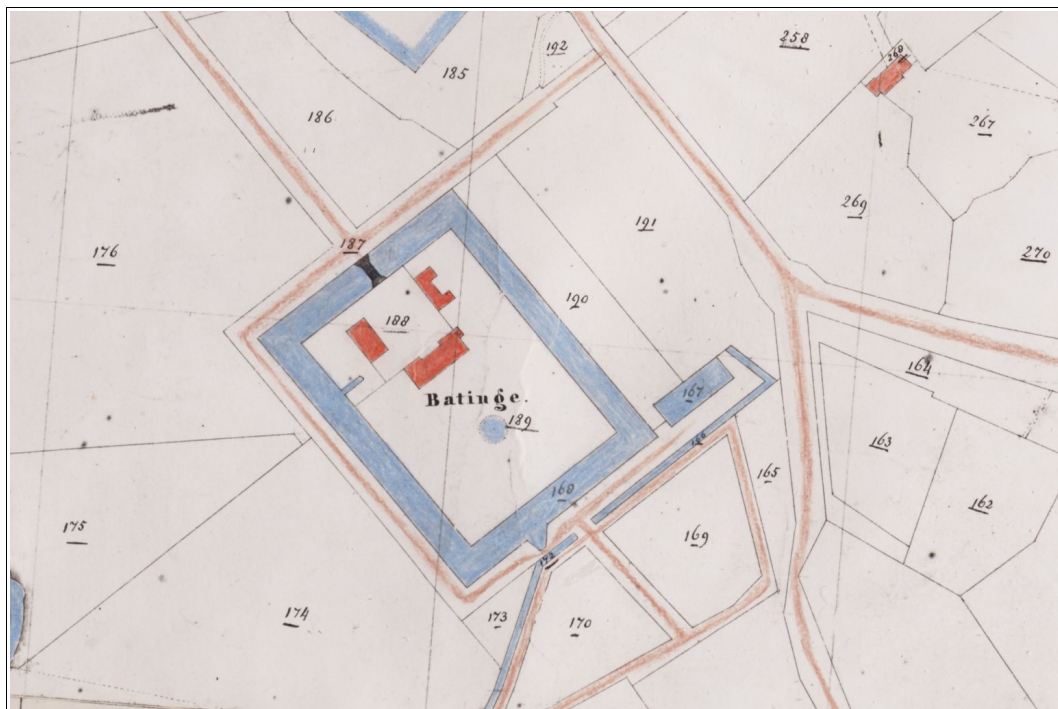
Tijdens de achttiende eeuw worden bij het huis nog gebouwd: 'twee eendenkooien vanaf de stal tot aan de gracht, twee duivenhokken en een 'somerhuijsje in de hof (een theekepel)'.
'

In de negentiende eeuw werd Aalt Willem van Holthe tot de Oldengaerde, burgemeester van Dwingeloo, de nieuwe eigenaar van de voormalige havezate. 'Omdat deze er niet in slaagde het kolossale huis te verhuren en hij alleen geïnteresseerd was in de bijbehorende gronden en rechten (het collatierecht) van Batinge, liet hij het in 1832 afbreken.' Daarna resteerde er nog 'een kleine moestuin en een kleine bouwmanswoning. [...] Alleen een gedeelte van een boerderij - eertijds één der beide bouwhuizen aan het voorplein - en de dichtbegroeide gracht herinneren nu nog aan de glorie van de voormalige havezate.'

2.5 Historische geografie (KNA 3.3 LS03)

Op een kaart van de provincie Drenthe uit 1634 (niet afgebeeld) getekend door Cornelus Pijnacker staat de havezate vermeld als 'Het Huys te Batinge' (bron: Kaarten van Drenthe 1500-1900). Op een kaart uit 1640 van Ten Have staat 'Batingen' en op een kaart uit hetzelfde jaar (beide niet afgebeeld) van Barthold Wicheringe staat: 'Batinge'.

Op de kadastrale minuutplan die gemaakt is in de periode 1811-1832 zijn de locaties van de drie gebouwen van de havezate nog vastgelegd (zie Figuur 6). De gebouwen, de gracht en de vijver zijn gegeoreferereerd en weergegeven op een luchtfoto in Figuur 7. De gracht was via een sloot aan de westzijde (Figuur 6 onderaan) verbonden met het Dwingelerdiep. Mogelijk voor transport van onder meer turf.

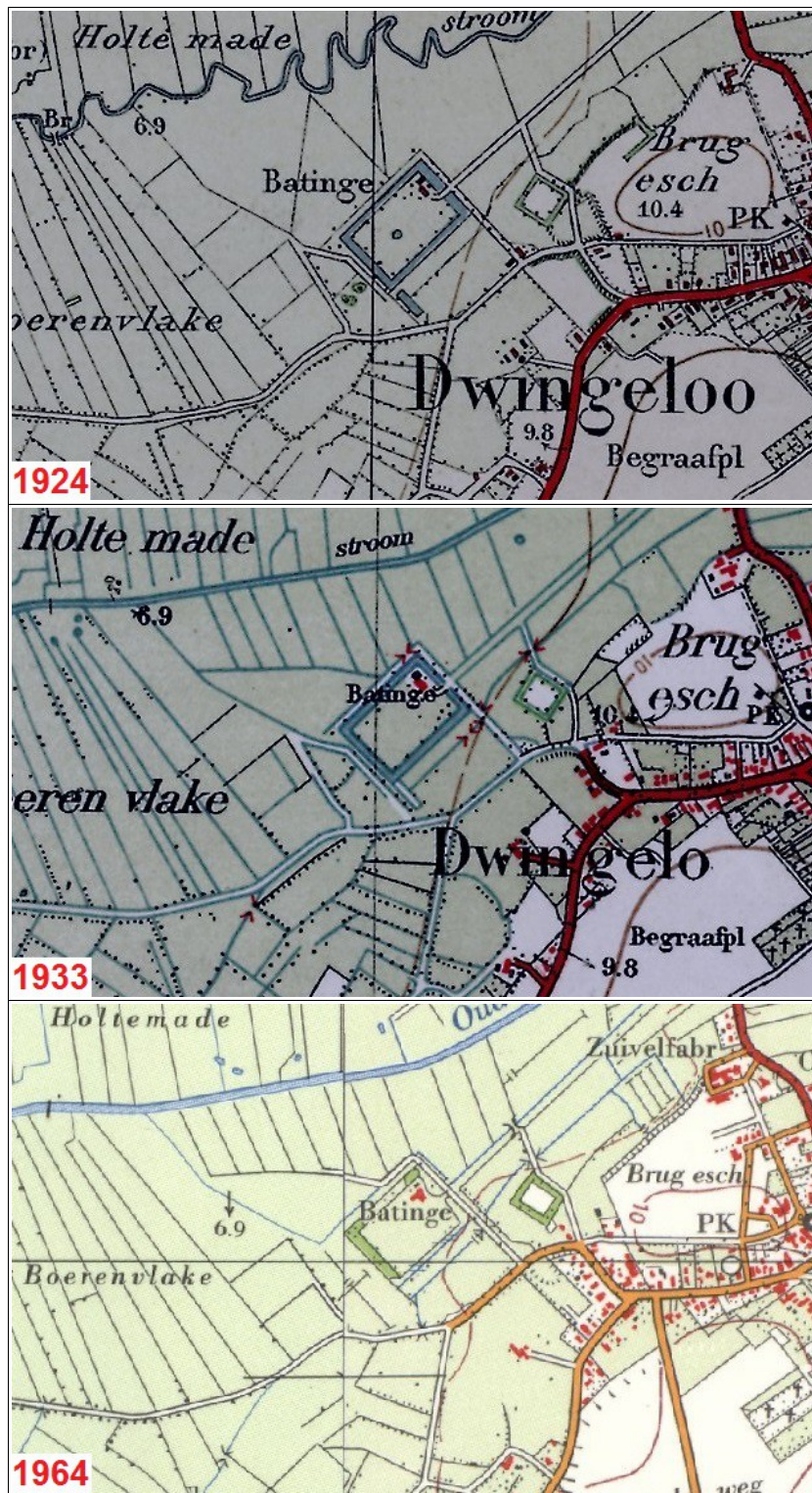

Figuur 6: Dwingeloo, Batinghe: uitsnede van de kadastrale minuutplan van 1811-1832. Het noorden is links. Binnen de gracht bevonden zich de havezate (188) en de tuin (189). Erbuiten lagen hooiland (174, 175, 176, 190) en bossen hakhout (165, 169, 170, 173, 191).

Figuur 7: Dwingeloo, Batinghe: een luchtfoto van Bing, Microsoft Corporation, met daarop in rood de locaties van de gebouwen van havezate Batinghe zoals weergegeven op de kadasterkaart van 1811-1832 en in blauw de locaties van de gracht en de vijver. Het zwembad is zichtbaar ten zuidoosten van de bestaande boerderij. De uitgegraven glooiing bevindt zich op de plaats van het voormalige zuidoostelijke bouwblok. De onderbroken witte lijn is de grens van het onderzoeksgebied.

Op een militair-topografische kaart van omstreeks 1854 (niet afgebeeld) is in het noorden de boerderij aanwezig en in de zuidwestelijke helft van het havezaterrein een tuin. De havezate zelf en het oostelijke bijgebouw staan niet meer op deze kaart. Op een kaart uit 1924 is de situatie nog vergelijkbaar (zie Figuur 8). Op de hier opvolgende topografische kaart van 1933 is het Dwingelerdiep gekanaliseerd (zie Figuur 8). De dobbe op het havezaterrein is gedempt. In de periode tussen 1933 en 1964 verandert de vorm van de boerderij (zie Figuur 8). Het lijkt erop dat in 1933 nog een schuur noordelijk van het woonhuis stond en in 1964 westelijk ervan. Op kaarten van 1964, 1975 en 1987 wordt de gracht niet meer als water weergegeven, maar deels als houtsingel. Op een topografische kaart uit 2001 (niet afgebeeld) is de gracht weer terug. Waarschijnlijk is dit een gevolg van de wijze van kartering en is de gracht in werkelijkheid gebleven tijdens de genoemde periode.

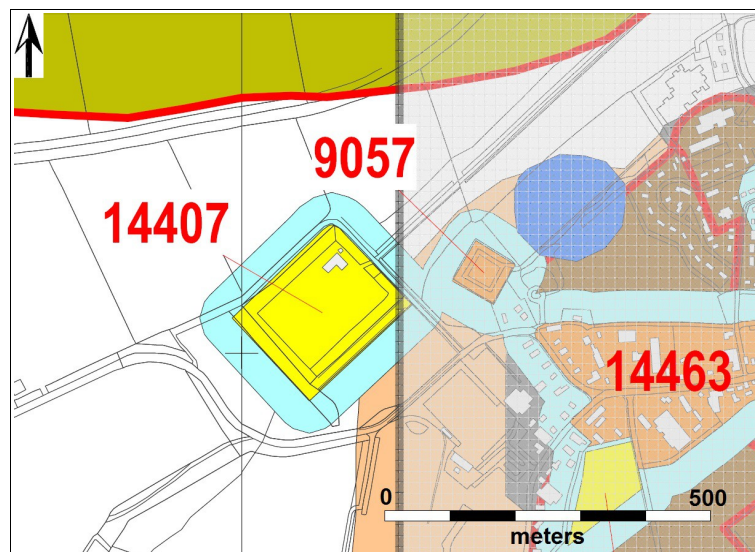
Figuur 8: Dwingeloo, Batinge: uitsnedes van drie topografische kaarten uit de twintigste eeuw.

Figuur 9: Dwingeloo, Batinghe: foto van het terrein Batinghe genomen in westelijke richting. Rechts is de boerderij zichtbaar aan de Batingherweg 6. De havezate zelf heeft links daarvan gestaan. De foto dateert uit 1948. Bron: RCE Beeldbank, <http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/> en www.drentsarchief.nl/onderzoeken/beeldbank-home

2.6 Status Batinghe

Op de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Westerveld wordt het AMK-terrein van havezate Batinghe weergegeven met een vijftig meter brede zone rondom (zie Figuur 10). In de toelichting staat: *'Bij deze terreinen dient gestreefd te worden naar behoud in situ, dus dat bodemingrepen in de terreinen voorkomen dienen te worden. Bij geplande ingrepen in het monument en in een zone van 50 m daar omheen dient contact opgenomen te worden met de gemeente. Indien sprake is van provinciaal belang archeologie dient eveneens, via de gemeente, contact te worden opgenomen met de provincie/provinciaal archeoloog.'*¹

Figuur 10: Dwingeloo, Batinghe: uitsnede van de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Westerveld. Het gele terrein in het midden is AMK-terrein 14407 van havezate Batinghe. Hier omheen is in lichtblauw een vijftig meter brede zone gelegd. Voor beide geldt als advies dat bij geplande ingrepen contact opgenomen dient te worden met de gemeente.

In het register van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is Batinghe op 14 februari 1975 opgenomen als beschermd monument onder nummer 14221 (bron: <http://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl>). De omschrijving van het terrein luidt: 'Rechthoekig omgracht terrein van de voormalige havezate batinge met een gedeelte van de opstallen en de zich in de bodem van het terrein bevindende fundamente. Het woongedeelte van de zich op de noordoosthoek van het terrein bevindende boerderij bestaat uit een belangrijk restant van een der beide 18^e eeuwse bouwhuizen die ter weerszijden van het voorplein voor het hoofdgebouw van de in 1832 gesloopte havezate stonden. De woning is gedeeltelijk onderkelderd, bezit een 19^e eeuwse schouw met een 18^e eeuwse gietijzeren haardplaat met figuraal ornamentwerk. De oude oprijlaan is nog aanwezig; binnen de gracht zijn restanten van de oude tuinaanleg herkenbaar. In de bodem bevinden zich de fundamente van het 16^e-17^e eeuwse huis en van de 18^e eeuwse bijgebouwen; er zijn oudere fundamentresten, o.m. een 30 meter lange bakstenen muur (waarschijnlijk eind 15e eeuw).' Voor de boerderij zijn op dit moment geen plannen voor aanpassingen. Als die er toch komen, dan dienen deze goedgekeurd te worden door de RCE.

Voor de rest van het terrein Batinghe is de gemeente Westerveld de bevoegde overheid. De gemeente heeft op 19 april 2012 aan de RCE om een principe-advies gevraagd over een mogelijk nieuwe invulling van terrein Batinghe. In een brief van 14 juni 2012 adviseert de RCE om een archeologisch en cultuurhistorisch bureauonderzoek en archeologisch veldonderzoek te laten uitvoeren. Op basis van de uitkomsten van deze onderzoeken zal dan worden vastgesteld wat op het terrein mogelijk is.

3. Archeologisch verwachtingsmodel en advies

belangrijkste resultaten

Onderzoeksgebied Batinghe te Dwingeloo staat op de archeologische monumentenkaart als terrein van archeologische waarde. De vroegst bekende vermelding van Batinghe dateert uit de tweede helft van de veertiende eeuw. Het oudste deel van de gracht dateert waarschijnlijk van een uitbreiding uit de eerste helft van de zestiende eeuw. Tijdens de tweede helft van de zeventiende eeuw bereikte Batinghe haar maximale omvang. De havezate telde toen 36 kamers, had twee bijgebouwen voor personeel en stallen en had een baroktuin. De havezate werd afgebroken in 1832. Een gedeelte van het noordelijke bijgebouw bleef toen behouden als boerderij. Deze staat in het monumentenregister van de RCE als beschermd. Bij een archeologische proefopgraving uit 1968 werd een stuk muurwerk van de havezate aangetroffen.

archeologisch verwachtingsmodel (KNA 3.3 LS05)

Van het zeventiende eeuwse hoofdgebouw en van de bijgebouwen zullen resten van funderingen en kelders bewaard gebleven zijn. Gezien de resultaten van eerder archeologisch onderzoek (Renaud, 1968) kan het onder meer gaan om muurrestanten. Achter het hoofdgebouw heeft een gracht gelegen waarvan de demping uit de zeventiende eeuw ook informatie zal bevatten over het leven van mensen op de havezate en tijdens de voorgaande periode. Mogelijk zijn in de bodem ook resten bewaard gebleven van eerdere bebouwing, zoals uit de late middeleeuwen. Bij het graven van de gracht tijdens de zestiende eeuw is wellicht grond vrij gekomen die ter ophogen over het havezate-terrein is verspreid. Deze ophogingslaag kan als beschermende laag hebben gefunctioneerd van eventuele laat-middeleeuwse resten tegen latere bodemingrepen.

advies

Wij adviseren om op het hele binnenterrein van Batinghe een archeologisch veldonderzoek te laten uitvoeren met behulp van zowel geofysische methoden als met circa 20 grondboringen. Met behulp van de geofysische meetapparatuur kan de precieze locatie worden bepaald van resten van funderingen, kelders, grachten en vijvers. De grondboringen kunnen meer duidelijkheid geven over de ouderdom en diepte van vastgestelde sporen.

Het veldonderzoek zal informatie opleveren over de zeventiende eeuwse bebouwing, maar mogelijk ook over voorgangers daarvan. Onderzoeksvragen zijn onder meer: waar stonden de voorgangers van de zeventiende eeuwse havezate? Zijn er in de bodem resten bewaard gebleven van de vroegste bebouwing en van grachten uit de late middeleeuwen? Wat is de dikte van de na de sloop van Batinghe geroerde bovenlaag? Op basis van de resultaten van het geofysisch onderzoek en het booronderzoek neemt de gemeente een beslissing of nader archeologisch onderzoek nodig is of niet.

Gebruikte bronnen

AHN-Viewer. www.AHN.nl. Actueel Hoogtebestand Nederland. Rijkswaterstaat, Adviesdienst Geoinformatie en ICT.

Archeologische Beleidsadvieskaart van de Gemeente Westerveld. Raap-rapport 2021.
G. Aalbersberg. Weesp, januari 2010.

Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode. Archeologie Leidraad 3. J.H.A. Bosch, 7 maart 2005.

Beeldbank Cultureel Erfgoed. <http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Blad 17C, Emmen West. Stichting voor Bodemkartering. Wageningen, 1981.

Centraal Archeologisch Archief (CAA) en Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) [ARCHIS].

Franse Kaarten van Drenthe en de Noordelijke Kust, 1811-1813. H.J. Versfelt en M. Schroor. Heveskes Uitgevers. Groningen, 2001.

Geomorfologische Kaart van Nederland. Blad 17 en blad 18, Beilen/Roswinkel. Schaal 1:50.000. Rijks Geologische Dienst Haarlem en Stichting voor Bodemkartering Wageningen, 1978.

De Hottinger-atlas van Noord- en Oost-Nederland 1773-1794. H.J. Versfelt. Heveskes Uitgevers, Groningen 2003.

Drents Archief Beeldbank. www.drentsarchief.nl/onderzoeken/beeldbank-home

Huguenin, de Atlas van. Militair-topografische kaarten van Noord-Nederland, 1819-1829.
H.J. Versfelt en M. Schroor. Heveskes Uitgevers. Groningen/Veendam, 2005.

Huizen van Stand, Geschiedenis van de Drentse havezaten en andere herenhuizen en hun bewoners. J. Bos, F.J. Hulst en P. Brood. Rijksarchief in Drenthe. Assen, 1989.

Kaarten van Drenthe 1500-1900. Heveskes Uitgevers, H.J. Versfelt. Groningen / Veendam, 2004.

Kadata via www.kadaster.nl

Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 3.3. www.SIKB.nl. Centraal College van Deskundigen Archeologie, 9 december 2013.

Jaarverslag van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, 1968, pagina 16. J.G.N. Renaud.

<http://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl> Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

www.watwaswaar.nl. historische kaarten

Appendix

Dwingeloo, Batinghe

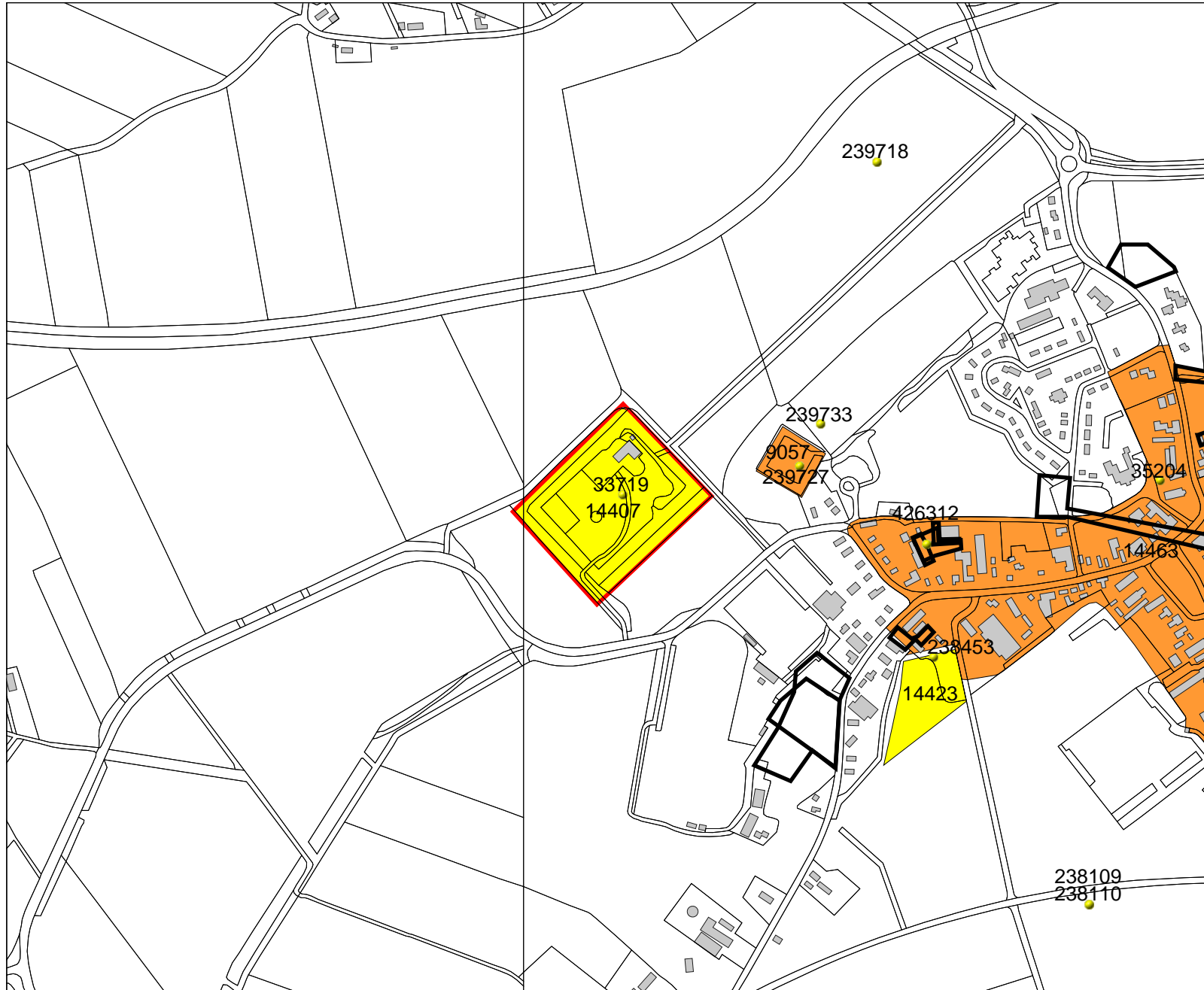
- Archeologische periodes
- Archeologische kaart

Archeologische periodes

paleolithicum:			ijzertijd:	
	paleolithicum vroeg:	tot 300.000 BP	ijzertijd vroeg:	800 - 500 vC
	paleolithicum midden:	300.000 - 35.000 BP	ijzertijd midden:	500 - 250 vC
	paleolithicum laat:	35.000 BP - 8.800 vC	ijzertijd laat:	250 - 12 vC
	paleolithicum laat A:	35.000 - 18.000 BP		
	paleolithicum laat B:	18.000 BP - 8.800 vC	romeinse tijd:	
mesolithicum:			romeinse tijd vroeg:	12 vC - 70 nC
	mesolithicum vroeg:	8.800 - 7.100 vC	romeinse tijd vroeg A:	12 vC - 25 nC
	mesolithicum midden:	7.100 - 6.450 vC	romeinse tijd vroeg B:	25 - 70 nC
	mesolithicum laat:	6.450 - 4.900 vC	romeinse tijd midden:	70 - 270 nC
neolithicum:			romeinse tijd midden A:	70 - 150 nC
	neolithicum vroeg:	5.300 - 4.200 vC	romeinse tijd midden B:	150 - 270 nC
	neolithicum vroeg A:	5.300 - 4.900 vC	romeinse tijd laat:	270 - 450 nC
	neolithicum vroeg B:	4.900 - 4.200 vC	romeinse tijd laat A:	270 - 350 nC
	neolithicum midden:	4.200 - 2.850 vC	romeinse tijd laat B:	350 - 450 nC
	neolithicum midden A:	4.200 - 3.400 vC		
	neolithicum midden B:	3.400 - 2.850 vC	middeleeuwen:	
	neolithicum laat:	2.850 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg:	450 - 1.050 nC
	neolithicum laat A:	2.850 - 2.450 vC	middeleeuwen vroeg A:	450 - 525 nC
	neolithicum laat B:	2.450 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg B:	525 - 725 nC
bronstijd:			middeleeuwen vroeg C:	725 - 900 nC
	bronstijd vroeg:	2.000 - 1.800 vC	middeleeuwen vroeg D:	900 - 1.050 nC
	bronstijd midden:	1.800 - 1.100 vC	middeleeuwen laat:	1.050 - 1.500 nC
	bronstijd midden A:	1.800 - 1.500 vC	middeleeuwen laat A:	1.050 - 1.250 nC
	bronstijd midden B:	1.500 - 1.100 vC	middeleeuwen laat B:	1.250 - 1.500 nC
	bronstijd laat:	1.100 - 800 vC	nieuwe tijd:	
			nieuwe tijd A:	1.500 - 1.650 nC
			nieuwe tijd B:	1.650 - 1.850 nC
			nieuwe tijd C:	1.850 - heden

Appendix Dwingeloo, Batinghe: Archeologische Kaart

220981 / 539776

Legenda

- TOP10 ((c)TDN)
- ONDERZOEKSMELDINGEN
- VONDSTMELDINGEN
- WAARNEMINGEN
- HUIZEN
- MONUMENTEN**
 - archeologische waarde
 - hoge archeologische waarde
 - zeer hoge archeologische waarde
 - zeer hoge arch waarde, beschermd
- ONDERZOEKSGEBIED

0 100 m

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

219269 / 538377